

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора
ШПАКА НЕСТОРА ОМЕЛЯНОВИЧА

на дисертаційну роботу
Маслак Тетяни Олександрівни

на тему:

**«ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У дисертаційній роботі Маслак Т.О. порушено актуальне та водночас складне питання, що стосується формування виробничої стратегії підприємства в умовах циркулярної економіки. Виклики сучасної економіки, пов'язані з ресурсним виснаженням, екологічними загрозами та потребою переходу до сталих моделей розвитку, обумовлюють необхідність переосмислення класичних підходів до формування стратегій розвитку підприємств. Циркулярна економіка як концепція переходу від лінійного до замкненого циклу використання ресурсів надає принципово нову методологічну базу для оновлення стратегічного мислення на підприємствах. Дослідження є вчасним, логічно структурованим та методологічно обґрунтованим. Воно безпосередньо відповідає сучасним запитам науки й практики, заповнюючи прогалини у науковому дискурсі, пов'язаному з трансформацією виробничих стратегій в умовах імплементації принципів циркулярності.

2. ЗВ'ЯЗОК РОБОТИ З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ, ТЕМАМИ

Дисертація є складовою наукових досліджень, що проводяться в межах теми «Формування конкурентноспроможного потенціалу розвитку підприємств в стратегічному періоді» (ЕПІ-12 №0123U102349), яку реалізує кафедра економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка».

3. СТУПІНЬ ОБҐРУНТОВАНOSTІ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ І ВИСНОВКІВ

Усі положення дисертації, включаючи побудову моделі вибору стратегії, систематизацію факторів впливу та інструментарій формування стратегій, є теоретично виваженими та методично забезпеченими. Дисертантка чітко окреслює логіку кожного етапу дослідження, послідовно переходить від аналізу наявних концепцій до розроблення власного науково-методичного підходу, що відображено у розділах 2 і 3 роботи. Зокрема, запропонована тривимірна модель вибору виробничої стратегії (с. 132–137) базується на взаємозв'язку ресурсного потенціалу підприємства, ступеня готовності до циркулярності та очікуваної ефективності, що

дозволяє її використання на практиці. Зміст дисертації підтверджений результатами апробації, публікаційною активністю, участю у конференціях, а також впровадженням у діяльність реальних підприємств. Висновки дослідження узгоджені із поставленими завданнями, демонструють високий рівень наукової зрілості та самостійності автора.

4. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Дисертаційна робота Маслак Тетяни Олександрівни структурована у відповідності до вимог щодо наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основної частини становить 121 сторінки.

У **вступі** (с. 16–24) окреслено актуальність теми, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів. Вказано на зв'язок із науковими програмами, обґрунтовано структуру дослідження.

Розділ 1 (с. 24–62) присвячено аналізу науково-теоретичних засад виробничої стратегії підприємства в умовах циркулярної економіки. Проведено систематизацію теоретичних підходів до поняття «циркулярна економіка», окреслено її принципи, обґрунтовано доцільність формування виробничої стратегії в цьому контексті.

У **розділі 2** (с. 63–103) здійснено аналітичну оцінку поточного стану впровадження засад циркулярної економіки в Україні, досліджено чинники вибору виробничої стратегії, проаналізовано особливості функціонування підприємств різних галузей, розроблено методичні підходи до формування стратегії.

Розділ 3 (с. 104–140) містить авторський підхід до формування виробничої стратегії підприємств, включаючи тривимірну модель, типологізацію передумов циркулярної трансформації та механізм раціоналізації ресурсної бази.

Висновки (с. 140–143) узагальнюють наукові результати роботи, формують науково-практичні рекомендації. Додатки містять таблиці, графіки, ілюстрації та підтвердження впровадження результатів.

5. НАУКОВА НОВИЗНА ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У дисертації Маслак Т.О. отримано низку наукових результатів, які мають новий характер і спрямовані на удосконалення науково-методичного підходу до формування виробничої стратегії підприємства в умовах циркулярної економіки. Насамперед, уточнено шляхом конкретизації змісту таких понять як: «циркулярна економіка», «виробнича стратегія», «ресурсна база підприємства». Авторка чітко розмежовує поняття ресурсної економіки та циркулярного підходу, що дозволяє глибше осмислити об'єкт дослідження.

Розроблено тривимірну модель вибору виробничої стратегії, яка базується на таких вимірах як: рівень інтенсивності інновацій, енергоресурсна чутливість виробництва та характер життєвого циклу продукту. Ця модель є інструментом для прийняття рішень, який дозволяє адаптувати стратегію до умов функціонування підприємства. Це дає змогу здійснити стратегічне планування з урахуванням

багаторівневої взаємодії. Це є принципово новим підходом, що враховує обмеженість природних ресурсів.

Завдяки цим теоретичним і практичним розробкам, дисертація створює основу для подальших досліджень стратегічного управління в умовах циркулярної економіки.

6. ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Практична цінність полягає у можливості застосування розроблених підходів на підприємствах різних галузей. Авторкою:

- розроблено діагностичну матрицю стратегій відповідно до ступеня циркулярної зрілості підприємства;
- обґрунтовано адаптивну модель вибору виробничої стратегії для підприємств легкої, харчової та деревообробної галузі;
- впроваджено рекомендації в діяльність 7 українських підприємств;
- використано результати в освітньому процесі Національного університету «Львівська політехніка»;

7. ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Рисунок 1.1 на с. 31, що репрезентує науково-практичну концепцію циркулярної економіки, є вдалим загальним конструктом. Водночас, для підвищення прикладної цінності, доцільно було б деталізувати роль ланцюгів постачання та логістичних рішень, які мають безпосередній вплив на цикл замкненості ресурсів. Також можна було б інтегрувати чинники цифровізації, які нині активно впливають на формування циркулярних бізнес-моделей..
2. Рисунок 2.6 на с. 78, що відображає перелік найбільш вживаних підприємствами стратегій впровадження та розвитку засад циркулярної економіки на функціональному рівні, є інформативним з позиції емпіричного узагальнення відповідних підходів. Проте, для підвищення аналітичної глибини, доречно було б групувати представлені стратегії відповідно до ключових сфер реалізації принципів циркулярної економіки — зокрема, за напрямками управління ресурсами, технологічної модернізації, взаємодії із споживачами тощо.
3. Рисунок 2.9 (с. 87), що демонструє періоди стратегічного планування на підприємствах, потребує уточнення щодо галузевої приналежності респондентів, оскільки різна специфіка бізнесу зумовлює відмінності у горизонтах планування. Варто також пояснити, як фактор воєнного стану вплинув на короткострокову орієнтацію, та чи розглядається це як тимчасове чи стає явище.
4. Рисунок 2.11, який ілюструє труднощі формування та реалізації стратегій вітчизняними підприємствами, загалом вдалий у викладенні ключових проблем. Проте: потребує розмежування за типом підприємств: доцільно було б розділити труднощі, характерні для мікро-, малих, середніх та великих підприємств, адже ступінь впливу одних і тих самих чинників на них різниться.

5. Наведена у підрозділі 3.3 методика розрахунку ефективності циркулярного стратегічного набору (с. 121) є спробою комплексного підходу до оцінювання результативності стратегій. Водночас, вона потребує низки уточнень і доопрацювань, зокрема - нечітка методика визначення коефіцієнтів вагомості (kB): у формулі передбачається використання коефіцієнтів вагомості для кожного виду ефекту, однак відсутній алгоритм або приклад їх розрахунку. Варто пояснити, на основі яких джерел, методик або нормативних актів визначаються ці коефіцієнти в контексті галузі, регіону чи країни.

Проте наведені зауваження мають дискусійний характер і жодним чином не знижують загального наукового рівня виконаної роботи. Дисертаційне дослідження Маслак Тетяни Олександрівни відзначається високим ступенем самостійності, внутрішньою логікою викладення, належною структурованістю та обґрунтованістю висновків. Робота справляє враження зрілого наукового дослідження, результати якого мають як теоретичну, так і прикладну цінність для розвитку сучасної економічної науки в умовах трансформації до циркулярної моделі.

8. ВІДПОВІДНІСТЬ АКАДЕМІЧНІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Оцінюючи дисертаційну роботу Маслак Тетяни Олександрівни, слід зазначити її відповідність принципам академічної доброчесності, визначеним Законом України «Про освіту» та «Про авторське право і суміжні права», а також вимогам до дисертаційних робіт, передбаченим Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами). У тексті дисертації відсутні ознаки академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації даних.

9. ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Маслак Тетяни Олександрівни «Формування виробничої стратегії підприємства в умовах циркулярної економіки» є комплексним науковим дослідженням, присвяченим розробці сучасних підходів до стратегічного управління підприємствами в умовах переходу до циркулярної економіки.

Авторка ґрунтовно опрацювала теоретико-методологічні засади предметної сфери, окреслила актуальність теми в контексті глобальних викликів сталого розвитку та ресурсної ефективності, обґрунтувала вибір напрямів дослідження. У роботі простежується глибока міждисциплінарна логіка, яка поєднує економічну теорію, управлінські підходи та екологічну парадигму.

Серед вагомих результатів варто відзначити тривимірну модель вибору стратегії, адаптивний підхід до раціоналізації ресурсної бази, класифікацію передумов циркулярного переходу. Ці розробки мають як теоретичну новизну, так і практичну придатність. Авторка продемонструвала здатність формулювати складні економічні категорії у зрозумілій інструментарій для бізнесу, що підтверджується впровадженням результатів у восьми підприємств та використанням у навчальному процесі.

Методичний апарат дисертації відзначається системністю та багатоваріантністю: застосовано кількісні та якісні методи, порівняльний аналіз, моделювання, структурування факторів, що забезпечує достовірність та обґрунтованість результатів. Окрему увагу варто звернути на академічну доброчесність: у роботі належно оформлені всі джерела, дотримано вимог щодо авторства, наведено повну бібліографію. Структура дисертації логічна, послідовна, відповідає загальним вимогам до наукових досліджень. Зауваження, що висловлені у рецензії, мають уточнювальний характер і не впливають на загальну якість наукової праці. Ураховуючи викладене, вважаю, що дисертаційна робота Маслак Тетяни Олександрівни на тему: «Формування виробничої стратегії підприємства в умовах циркулярної економіки» відповідає вимогам, які встановлені в «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 р. № 341, від 19.05.2023 р. № 502, від 03.05.2024 р. № 507), а її авторка – Маслак Тетяна Олександрівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
і міжнародного підприємництва
Національного університету
«Львівська політехніка»

Нестор ШПАК

Підпис д.е.н., професора Нестора ШПАКА підтверджую:
Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
к.т.н., доц.

Роман БРИЛИНСЬКИЙ